

Shiraz University
RICeST
ISC

ISSN: 2008-7926

Journal of

Legal Studies

Scientific

Vol. 16, Issue 4, Winter 2025

JLS

Journal of Legal Studies

Journal Homepage: <https://jls.shirazu.ac.ir/>
doi: <https://doi.org/10.22099/JLS.2023.48422.5016>

Research Article

A Semiotic Research in Uncovering Truth Through Evidence in Civil Procedure

Nejad.Ali Almasi¹, Fereidoon Nahreini², Abdollah. Rajabi³, Farshid Fouladinejad^{4*}

1. Prof, Department of Private Law, University of Tehran, Tehran, Iran
2. Associate Prof, Department of Private Law, University of Tehran, Tehran, Iran
3. Assistant Prof, Department of Private Law (Farabi Pardis), University of Tehran, Qom, Iran
4. Ph.D. in Private Law, Department of Private Law (kish Pardis), University of Tehran, Kish, Iran

Article history:

Received: 23/09/2023

Accepted: 12/12/2023

Abstract

Throughout history, legal defense processes in trials have undergone significant transformations. In the past, methods such as ordeal and combat were recognized as effective means of discovering the truth, while today, the path to uncovering reality lies through the presentation of credible legal arguments. Just as the methods employed by ancient societies in their trials were critiqued and found to be ineffective, it seems that current evidentiary methods also warrant a critical examination to ascertain their efficacy for contemporary society.

The central question in this paper is whether, similar to how individuals in ancient times regarded legendary methods as sophisticated means to ascertain the truth in their own legal proceedings, modern legal systems have also fallen into the trap of mythical thinking. Are the methods currently endorsed by legal scholars truly scientific and certain, or are they, in essence, manifestations of mythical ideas? Do current methods of presenting evidence

Please cite this article as:

Almasi, N.A., Nahreini, F., Rajabi, A., Fouladinejad, F. (2025). A Semiotic Research in Uncovering Truth Through Evidence in Civil Procedure. *Journal of Legal Studies*, 16(4) 221-248. <https://doi.org/10.22099/JLS.2023.48422.5016>

* Corresponding author:

E-mail address: faarfouladi@gmail.com

and uncovering truth in courts bear fundamental similarities to the subjective methods of the Middle Ages? Will merely attempting to draw external events into the trial process validate modern trial methods and evidential arguments over medieval methods?

This examination, in the present article, has been conducted through the study of semiotics: a new science established concurrently by Swiss linguist Ferdinand de Saussure and American philosopher Charles Sanders Peirce, encompassing different approaches and methods. Its subject is the understanding of sign systems and referential relations, widely used in present sign-based systematic sciences. This article posits that legal systems, like other semiotic systems, can also be analyzed using semiotic methods.

In this article, we will become familiar with a secondary system of indication in which the signifier and the signified become empty of their contractual relationship. Their connection leads to a new signification where meaning is devoid of a place, and instead, a function within this secondary system of indication will manifest. Through tracing this function, we will be able to delve into the depth of the indicative relationship of both the primary and secondary systems and thus navigate through misleading appearances of words. Consequently, we will achieve profound connections present in the scrutiny of evidential arguments in litigation.

In the text, the reflection of external events in the courtroom is subjected to semiotic analysis, revealing that the use of current evidentiary methods may lead to the introduction of hyper-realities into trials, which, although presented convincingly through persuasive signs, fundamentally lack genuine origins. Signs, in themselves, lack inherent meaning and only signify something else, following established conventions for meaningful communication in natural contexts. However, when these signs serve a dualistic win-lose situation, their intent of conveying a distorted message and seeking victory in litigation becomes evident. In such instances, standard semantics and decipherment methods cannot be applied as criteria for evaluating such situations.

Therefore, considering the criteria established by modern mythology studies, encompassing branches of systematic semiotics and entailing the comparison and analogization of similar elements in the myths of past and present societies, it becomes apparent that the reflection of events in the courtroom through wandering signs can be

highly deceptive and may even lead to the creation of hyper-realities within trials. These signs presented in the courtroom essentially lack referential truths, in contrast to other signs that possess connotative connections. The motivations behind the creation and deployment of these signs for presentation to the court are for instrumental purposes only, seeking advantage from the court's judgment. Thus, the expectation of the effectiveness of the current evidentiary system in achieving truth in trials is severely doubted. What is necessary is a fundamental shift in the approach to litigation.

This revised approach should not only encompass an understanding of the connotative relationships governing non-judicial communications based on a sign system but also identify the motivations that have constructed and employed these signs to present them as truth to the courts and derive benefits from the judicial outcome. For example, when examining the act of testifying in court, it becomes evident that what is presented to the court as the interpretation of a witness is merely a certainty of the witness's statement, which is referential in nature. This means that the judge does not possess certainty but rather refers to the certainty of the witness, which may be the product of a narrative containing all elements of signs and is decodable. Perhaps in court, they merely present signs of a reality that fundamentally did not occur, and the court, through interpreting these very signs, constructs a convincing portrayal of a hyper-reality and renders its judgment based on that premise.

In this situation, the judge has no choice but to accept the testimony. However, this does not equate to evidence being reflective of reality as initially asserted. Thus, modern knowledge will have no choice but to endure these elusive signs and issue judgments based on them, but it will understand that there was no truth in litigation and the sole purpose was to resolve disputes.

Given that the semiotic approach to the legal system highlights the inefficiency of this system in reflecting the truth in court proceedings, legal professionals can redefine the evidentiary system as a tool for resolving disputes and, in so doing, provide more equitable dimensions to the objectives of both parties in litigation.

Keywords: Modern Myth, Truth-seeking in Litigation, Dispute Resolution, Evidentiary Disclosure, Legal Semiotics.

نشانه‌شناسی دلیل به لحاظ کاشفیت واقع در دادرسی مدنی

نجداعلی الماسی^۱، فریدون نهرینی^۲، عبدالله رجبی^۳، فرشید فولادی نژاد^{۴*}

۱. استاد، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۲. دانشیار، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۳. استادیار، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق پردیس فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران
۴. دانش‌آموخته دکتری، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق پردیس کیش، دانشگاه تهران، کیش، ایران

تاریخ پذیرش: 1402/09/21

تاریخ دریافت: 1402/07/01

اطلاعات مقاله

چکیده

در طول تاریخ دادرسی، ادله اثبات دعوا با دگرگونی‌هایی همراه بوده است. در گذشته، روش‌هایی چون اوردالی و نبرد و امثال آن ابزار حصول حقیقت محسوب می‌شده و امروز، ادله اثباتی دربرگیرنده ابزارهای مطلوب عصر حاضر است که برابر ادعا، ما را به واقعیات دعوا (عدالت) رهنمون خواهد شد؛ اما هدف این مقاله آن است که همان‌گونه که زمانی فرا رسید که به ابزارهای گذشته با نگاهی مذاقه‌گرانه نگریسته شده و میزان قدرت حقیقت‌یابی آنان در زیر بوته نقد قرار گرفت، ضروری است کارایی ادله موجود نیز از منظر علمی بررسی شود. آیا ادله کنونی، قابلیت کشف واقع را دارند؟ در مقاله حاضر، این امر با نگاهی نشانه‌شناختی به انجام رسیده و نشان داده شده است که انتظار کارآمدی از ادله حاضر نیز به دلیل نقایصشان انتظاری نادرست است. در نتیجه، ادله کنونی نخواهد توانست دادرس را به واقعیت امر رسانده و تنها ابزاری برای فصل خصومت است. آنگاه نظامی شکل می‌گیرد که در آن، همه افراد ذی مدخل در دعوا، از جمله طرفین و قاضی و...، با توجه به موقعیتی که دارند از ادله بهره می‌گیرند. پس باید از این رویکرد در تفسیر احکام یاری گرفت.

واژگان کلیدی: اسطوره مدرن، حقیقت‌یابی در دادرسی، فصل خصومت، کاشفیت دلیل، نشانه‌شناسی حقوق.

استناد به این مقاله:

الماسی، نجداعلی؛ نهرینی، فریدون؛ رجبی، عبدالله؛ فولادی‌نژاد، فرشید (۱۴۰۳). نشانه‌شناسی دلیل به لحاظ کاشفیت واقع در دادرسی مدنی. *مجله مطالعات حقوقی*. ۱۶. (۴). 221-248

* نویسنده مسئول:

سرآغاز

یکی از دغدغه‌های اصلی دادرسی، حصول نتیجه است که همان کشف واقع برای اعمال حکم مدنظر قانون‌گذار یا شارع است. اگرچه در جرائم بسیار مهم که مربوط به آبروی انسان‌هاست، به صلاح‌دید قانون‌گذار یا شارع مقدس، مواردی را می‌توان یافت که از این قاعده مستثنا است و راه‌هایی بس دشوارتر از راه‌های عادی در کشف حقیقت پیش روی خواهد بود. در گذشته که بشر نگاه فراطبیعی به مسائل و روابط اجتماعی داشت، واقعیت را از راه عقایدی که بدان باور داشت، کشف می‌کرد. گذر از آتش و نبرد و ماجراجویی و... که مشهور به اوردالی¹ بود و لزوماً ارتباط عقلانی و علمی با موضوع دعوا نداشت، از شیوه‌های معمول دوران باستان است.

در دوران عقل‌گرایی و با شکل‌گیری تفکر، بشر با یاری ادیان، به شیوه‌های جدید کشف حقیقت روی کرد که تا امروز جاری است؛ این ادله از امور شخصی مثل اقرار و قسم و شهادت و علم قاضی گرفته تا امور عینی مثل سند و اماره، گاه عملاً موجب اقتناع وجدان دادرس می‌شود و گاه قانون‌گذار حکم به کفایت آن می‌کند.

امروز مسئله مهم آن است که با تغییر شیوه نگاه بشر به جهان و روابط انسانی در دوران مدرن و پس‌از آن، آیا ادله موجود می‌تواند دادرس را به‌واقع دعوا برساند؟ به همین دلیل، ضروری است تا از ابزارهای جدید برای ارزیابی ادله یاری گرفت. نشانه‌شناسی یکی از روش‌های ارزیابی نظام حاکم بر دعاوی است که از طریق بازرسی روابط دلالی، به کشف لایه‌های گونه‌گون معنا در نظام‌های نشانه‌ای از جمله نظام حقوقی می‌پردازد؛ بنابراین، لازم است با شیوه نشانه‌شناختی به ارزیابی ادله اثبات دعوا پرداخت و امکان حصول واقعیت از طریق ادله موجود را بدین‌وسیله کاوید.

1. Ordeal: روشی از کشف حقیقت به اعتقاد پیشینیان که طی آن کسی که از آزمونی چون گذر از آتش و نبرد و غیره جان به در می‌برد، بی‌گناه شناخته می‌شد. در فرهنگ ایران، داستان عبور سیاوش از آتش در شاهنامه آمده است.

1. تعریف و اوصاف نشانه‌شناسی

نشانه‌شناسی حوزه‌ای بین‌رشته‌ای است که به بررسی مقوله‌های ارتباط و معنا، آن‌گونه که در نظام‌های مختلف نشانه‌ای وجود دارند می‌پردازد (Makaryk, 2011:326). این دانش توسط فردینان دو سوسور سوئیسی و چارلز سندرز پیرس آمریکایی به وجود آمد. نظام پوشاک، نظام خوراک، نظام‌های نشانه‌ای فرهنگی و جز آن، همه از موضوع‌های این دانش‌اند؛ اما مهم‌ترین این نظام‌ها، زبان است (Ahmadi, 2001: 1). در نظام زبانی قائل به رابطه میان دو مؤلفه‌اند: یک دال و یک مدلول. در این نظام، نشانه زبانی نه یک شیء را به یک نام که یک مفهوم را به یک تصویر صوتی پیوند می‌دهد. تصویر صوتی، آوایی مادی نیست که جنبه فیزیکی داشته باشد، بل اثر ذهنی این آواست و حواس ما نمایشی از آن را ارائه می‌دهد (Saussure, 2003: 96). به قول سوسور نشانه زبانی با این تعریف، زمانی آشکار می‌شود که ما می‌توانیم بدون ایجاد هرگونه صوت، در ذهن خود با خودمان حرف بزنیم؛ یعنی ترکیب مفهوم ذهنی و تصویر صوتی نشانه را می‌سازد. در نظر رولان بارت آنچه ما درمی‌یابیم، همبستگی‌ای است که به دال و مدلول وحدت می‌دهد و به معنا می‌رسد که نشانه نام دارد. از عناصر اساسی زبان، عضویت تمامی نشانه‌های زبانی در یک نظام نشانه‌ای است (Dinesen, 2001: 37)؛ بدان معنا که هر نشانه به‌واسطه تقابل با سایر نشانه‌ها و ارتباطی که در یک نظام نشانه‌ای دارد قابل انتساب معنا خواهد بود.

مثالی که سوسور از آن استفاده می‌کند، مثال قطار 8:30 پاریس-ژنو است. این قطار عملاً همیشه دیرتر حرکت می‌کند؛ اما حتی اگر همواره این تأخیر اتفاق افتد و تمامی واگن‌ها و سالن‌های قطار نیز تغییر کند باز این قطار، قطار 8:30 پاریس-ژنو است. به لحاظ ماهیت افتراقی تا جایی که این قطار با قطار 10:30 پاریس-ژنو تداخل نداشته باشد، هر یک دارای معنای خود خواهد بود و تداخلی با دیگری نخواهد داشت.

از سوی دیگر سوسور نشان می‌دهد که نشانه‌ها طی یک فرایند قراردادی¹ و دلخواهی² کدگذاری و کدها به‌سوی مخاطب ارسال می‌شوند؛ بدان معنا که گوینده، تصویری در ذهن دارد که بدو برای قابل‌فهم شدن دیگران آن را به‌واسطه کدهای عمومی قابل‌فهم توسط مخاطب، رمزگذاری و به واژگان و حرکات تبدیل می‌کند. با وصول صوت‌های کدگذاری‌شده توسط مخاطب، او نیز طی فرایندی معکوس، تلاش می‌کند تا صوت‌های وصول‌شده را با توجه به ویژگی افتراقی آن‌ها تبدیل به تصویری که خود از آن اصوات دارد کند و بدین ترتیب عمل رمزگشایی انجام می‌پذیرد (Eco, 1986: 166).

یکی دیگر از مباحث اساسی مطرح‌شده توسط سوسور، روابط هم‌نشینی و جان‌نشینی است که بعداً توسط رومن یاکوبسون ارتقاء یافته و به روشی در نقد ادبی بدل شد. برابر نظر سوسور، روابط و تفاوت‌هایی که میان عناصر زبان وجود دارد، به دو حوزه متمایز تقسیم می‌شود که هر یک پدیدآورنده دسته معینی از ارزش‌ها است. از یک‌سو واژه‌ها در گفتار، به دلیل توالی‌شان روابطی را میان خود برقرار می‌کنند که بر بنیاد ویژگی خطی و یک‌بعدی زبان استوار است؛ و از سوی دیگر، در خارج از چارچوب گفتار، واژه‌هایی که وجه مشترکی دارند در حافظه انسان با یکدیگر ارتباط یافته و گسترش می‌یابند. یاکوبسون، با تأثر از این آموزه سوسور، در مقاله‌ای روابط میان عناصر متنی را به دو گونه جان‌نشینی و هم‌نشینی (دو قطب استعاری و مجازی) تقسیم‌بندی کرده و نشان داد که این ساختار دوقطبی در زبان و سایر نظام‌های نشانه‌شناختی و حتی زبان پریشی قابل‌تشخیص است (Jacobson, 1956: 79) و توضیح داد که عناصری از متن که برای واحدهای معنادار جملات دارای ضرورت‌اند، با یکدیگر دارای ارتباط هم‌نشینی هستند، درحالی‌که یک عنصر متداخل با عناصر هم‌نشین، تنها خواهد توانست با حذف عنصر موجود به‌جای یکی از عناصر خطی نشیند. بدین ترتیب، چنانچه واژه‌ای که قرار است وارد جمله‌ای شود، با یکی از واژگان آن جمله در

-
1. Conventional
  2. Arbitrariness

ارتباط مجازی باشد، امکان هم‌نشینی آن دو در یک جمله وجود خواهد داشت، لیکن چنانچه با آن واژه به لحاظ معنایی دارای ارتباط استعاری باشد، تنها خواهد توانست جانشین واژه در جمله شود.

2. نظام حقوقی و نظام نشانه‌ها

نظام حقوقی نیز یکی از نظام‌های نشانه‌ای محسوب می‌شود که در آن، هر یک از عناصر، در ارتباطی ساختاریافته با سایر عناصر قرار دارد. در این نظام، نه تنها زبان که خود از نظام‌های نشانه‌ای است، ابزار اصلی به شمار می‌رود، روابط قانون‌گذار با شهروندان و شهروندان با خود که تحت ساختاری معنادار به روابط تبعیت، قدرت و ضمانت اجرا در جریان است همگی اجزای یک نظام نشانه‌ای محسوب می‌شود.

راز در کتاب مفهوم یک نظام حقوقی، درباره سیستم حقوقی می‌گوید: هر قانونی دارای دو جنبه امری و تنبیهی است؛ اما قانونی که صرفاً دارای جنبه امری است، فقط به این شرط قانون محسوب می‌شود که یک قانون متناظر دیگر تنبیهی در جای دیگر ولی مابه ازاء آن وجود داشته باشد که خاطیان جنبه اول را تنبیه کند (Raz, 1980: 24). او از یک نظام ساختاریافته سخن می‌راند که در آن، قوانین در ارتباطی ارگانیک با یکدیگر، موجب حصول نظر قانون‌گذار و ایجاد ارتباط دستوری خواهند شد. در این نظر، نظام حقوقی، به‌عنوان یک نظام هنجاری که وظیفه انتزاع و تعمیم نرم‌ها جهت استفاده در قوانین و مقررات (Lang, 2002: 520) و استخراج جنبه‌های تنبیهی آن‌ها را بر عهده دارد، دارای ساختاری نشانه‌ای و دوقطبی و متشکل از عناصر جانشین و هم‌نشین و تکمیل‌کننده است؛ بدین معنا که مباحث ماهوی و مباحث الزام‌آور و تنبیهی، چه در یک قانون مورد استفاده قرار گیرند و چه در چند قانون، به‌صورتی درون ساختار قرار گرفته‌اند که یکدیگر را تحت پوشش قرار دهند تا هیچ‌یک از عناصر اصلی بدون وجه تنبیهی و جوهری نمانده، درون‌مایه مبتنی بر قدرت و دستور که نتیجه یا مدلول اصلی وضع قوانین است نیز معنا یابد. از سوی دیگر سایر عناصر نظام حقوقی نیز در

ارتباطی معنادار و ساختاریافته با قوانین قرار دارند. نظام حقوقی از چهارعنصر تشکیل شده است که این عناصر، ابعاد هنجاری سیستم را توضیح می‌دهند (Lang, 2002: 521): سوژه¹، ابژه²، فضا³ و زمان⁴.

سوژه، به این پرسش پاسخ می‌دهد که هنجارهای حقوقی برای چه کسانی است؛ ابژه، به این پرسش پاسخ می‌دهد که چه چیزهایی باید توسط قوانین مورد پیش‌بینی قرار گیرند؛

فضا و زمان به این پرسش پاسخ می‌دهند که در چه زمانی و در چه شرایطی قوانین لازم‌الاجرا خواهد بود. برای توضیح بیشتر رجوع شود به مثال داماتو راجع به شرایط تبعیت از قوانین رایش سوم (D'Amato, 2011: 15).

به دیگر زبان، نظام حقوقی، راجع به دلالت‌های ساختاری قواعد و پشتیبانی آن‌ها از یکدیگر در جنبه‌های الزام‌آور و هنجاری‌شان است که از اوصاف یک نظام نشانه‌ای است. این سیستم عناصر گونه‌گون، از قانون‌گذاری تا نحوه رسیدگی به دعاوی را در برمی‌گیرد. یکی از عناصر این نظام نشانه‌ای، نظام ادله اثباتی است که در مقاله حاضر موردنقد نشانه‌شناختی قرار خواهد گرفت.

3. دلیل: هدف و رویکرد پژوهشی

طبق نظر ارسطو هر شخص، از آن‌جهت که عضوی از جامعه‌ای خاص است، با توجه به این‌که ارتباط حقوقی با دیگران دارد، دارای حقوقی است. این حقوق، معمولاً برای همه شهروندان، چنانچه در موقعیتی مشابه قرار گیرند، فرض شده و مورداحترام قرار گرفته است (Aristotle, 1999: 75)؛ مثلاً اگر کسی چیزی بخرد، مالکیتش بر آن چیز، موردحمایت قرار می‌گیرد. پس لازمه ایجاد این حق، خریدن چیزی است و اگر علیه

-
1. Subject
  2. object
  3. space
  4. Time

کسی دعوایی مطرح شود او، حق دفاع دارد. پس لازمه شمول این حق بر وضعیت او، طرح دعوا علیه او است. در هر جامعه، فرض بر این است که توزیع این حقوق به صورت عادلانه انجام گرفته و این فرض منجر به حمایت جامعه از وضعیت موجود می‌شود. به علاوه، در معاوضات آنچه از حقیقت علمی معاوضه حمایت می‌کند، عدالت معاوضی است که باز، مورد فرض جامعه واقع شده است (Mathis, 2009: 186). هنگامی که نیاز به اصلاح عدالت موجود است، این روند در قالب عدالت اصلاحی انجام می‌شود که خود، یکی از حقوق مفروض شهروندان است. احقاق حق به معنای پیشنهاد، اثبات یا ارائه وضعیت و داستانی جدید، جهت جایگزینی با وضع موجود است و برای حصول این هدف، نیاز به اثبات حقیقتی جدید جهت جانشین شدن با حقیقت موجود است که از طریق ارائه دلیل امکان‌پذیر است: وقتی دعوای فسخ مطرح می‌شود، سیستم قضایی به صورت پیش فرض، از صحت قرارداد - به عنوان عدالت موجود - حمایت می‌کند و دعوای فسخ، تلاش در اصلاح مفهوم عدالت و جایگزین کردن مفهومی جدید به جای ادامه اعتبار قرارداد است. لیکن این اصلاح، بدون ارائه دلیل و اثبات مدعا عملی نخواهد بود.

ممکن است این سؤال مطرح شود که چنانچه فردی در موضع دفاع از وضعیت موجود از ادله استفاده کند، آیا عملی خلاف عدالت انجام داده است؟ پاسخ آن است که دفاع از طریق ادله اثباتی، اتفاقاً، یکی از حقوق توزیعی افراد جامعه محسوب می‌شود و بر مبنای نظریه عدالت اصلاحی، چنانچه به میزان حدود اختیارات هر طرف تردید شد، حق با کسی است که عدالت توزیعی حقوق او را حمایت می‌کند (همان خواننده) لذا استفاده از ادله اثباتی در مواقع لزوم و در چارچوب عدالت معاوضی و اصلاحی، از حقوق هر از حقوق طرفین دعوی است. لیکن تهیه و آماده‌سازی ادله جهت طرح دعوی، مطابق نظریه عدالت اصلاحی بر عهده حمله‌کننده به عدالت موجود خواهد بود.

در حقوق امریکا به این دو ماهیت، عدالت توزیعی و عدالت اصلاحی اطلاق می‌شود. عدالت توزیعی¹ مخلوق نظام حقوق و تکالیف بر مبنای اصول عدالت و انصاف موجود است، درحالی‌که عدالت اصلاحی² هنگامی به کار خواهد آمد که طرح موجود مقتضی اصلاح یا تصحیح باشد (Lamont, 1941: 3). نظریه عدالت اصلاحی در حقوق امریکا نظریه آیینی محسوب نمی‌شود. بلکه علاوه بر نکات مربوط به فلسفه دادرسی مانند فلسفه وجود مرور زمان و امثاله، راه‌کارهای جبران و حوزه مسئولیت مدنی را نیز در برمی‌گیرد. به‌طور مثال تعیین می‌کند که در مواردی که آسیبی به اعتبار شخص وارد شده، آیا جبران زیان وارده باید از طریق پرداخت پول صورت گیرد یا عذرخواهی یا هر دو یا چنانچه مقصود جبرانی عدالت اصلاحی تأمین شده باشد، هیچ‌گونه جبران دیگری لازم نیست (Arnold, 1980: 182). در نتیجه دو نظریه توزیع و اصلاح عدالت، عنصری واجد اهمیت خواهد شد که خود، ذاتاً نشانه‌ای است تا وقایع مورد ادعای طرفین دعوا را به محکمه بازتاب دهد.

3-1. تعریف و اوصاف دلیل

در حقوق امریکا و بریتانیا (کامن لا)، دلیل ناظر به کشف موضوع³ است که در برابر کشف حکم به کار می‌رود؛ اولی وظیفه هیأت منصفه و دومی کار دادگاه است. (Twining, 2006: 277).⁴ در ایالات متحده دادگاه، حق بررسی و پرسش به هر طریق متعارف و معقول را دارد⁵ که می‌تواند شامل داستان طرفین دعوی جهت کشف حقیقت نیز باشد. در حقوق ایران طی تعریف دلیل در جایی گفته شده است: «امری است که حکایت بر وجود موضوعی حقی می‌کند» (Karimi, 2013, : 28) یا تکمیل‌کننده حق

1. Distributive Justice

2. Corrective Justice

3. Fact Finding

4. In English law in jury cases questions of law are for the judge, questions of fact for the jury...page 276

5. قانون آیین دادرسی مدنی فدرال امریکا: ماده 55

ثبوتی است (Emami, 1995: 3) و در جایی دیگر تعاریفی عام از جمله «هر چه روح را به وجود حقیقت اقناع کند» (Katoozian, 2003: 20) یا «هر معلوم که راهنمای اندیشه به مجهولی باشد...» (Jafari Langroudi, 2002: 1948) آمده تا روح حقیقت‌یابی را در دادرسی به نمایش بگذارد.

باین‌وجود قانون‌گذار ایران در قانون آیین دادرسی مدنی هدف و ماهیت دلیل را نه دلالت بر حق یا واقع که اثبات ادعا یا دفاع می‌داند. طی ماده 194 قانون فوق «دلیل عبارت از امری است که اصحاب دعوی برای اثبات یا دفاع از دعوی به آن استناد می‌کنند.» اما همان‌گونه که برخی نویسندگان اشاره کرده‌اند (Emami, 1995: 3)، هدف از به‌کارگیری دلیل در محاکم، تلاش برای اثبات امری است که قبلاً در خارج از دادگاه اتفاق افتاده و ممکن است جمع آن با امر ثبوتی، منجر به احقاق حق یا تحکیم آن شود. لذا می‌توان گفت که در نظر حقوقدانان وظیفه دلیل، انتقال نشانه‌های یک رویداد خارجی به دادگاه است برای به قضاوت گذارده شدن و جایگزینی یک وضعیت جدید به جای وضعیت موجود. از همین نقطه، وارد مقوله دانش نشانه‌شناسی خواهیم شد. دانشی که قالب‌ها و روش‌های صحیح و نادرست «به دادگاه کشانیده شدن نشانه‌ها» را به نمایش خواهد گذارد.

2-3. بررسی امکان انتقال حقایق به دادگاه از منظر نشانه‌شناختی

مقصود از رسیدگی به دلیل در محاکم، کشانیدن عالم واقع با استفاده از نشانه‌های آن به دادگاه است. با ارائه دلیل، طرفین و دادرس، فرض را بر آن قرار می‌دهند که واقعیتی که قبلاً اتفاق افتاده، شبیه‌سازی می‌شود تا دادرس یا هیئت‌منصفه، واقعه را شناخته و امکان ارزیابی یابند.

ژان بودریار فیلسوف فرانسوی قائل است که روزگار کنونی مواجه با شبیه‌سازی در تمامی سطوح زندگی است و چه‌بسا شبیه-ساخته‌ها، جای اصل‌ها را نیز گرفته‌اند، درحالی‌که کسی به علت کارکرد جامعه و مقتضیاتش، به آن اعتراضی نیز نمی‌کند.

به عبارت دیگر، اگر زمانی بود که در آن، کسی چیزی شبیه چیز دیگر می‌ساخت و گاه، اصل و بدل، با یکدیگر اشتباه می‌شد، در عصر حاضر، با نسلی از شبیه‌ساخته‌هایی مواجهیم که حتی دارای اصل نیستند! (Baudrillard, 1995: 1) دسته‌ای از اشیاء و انظار فراواقع که به لحاظ وجود نداشتن واقعیتی در پس آن‌ها، حتی امکان بازرسی و تشخیص اصل از فرع وجود ندارد. در این وضعیت، تنها، نشانه‌ها عمل می‌کنند بدون آن‌که دارای هرگونه ابژه‌ای باشند. دیزنی لند، فروشگاه‌های جنگ ستارگان و حتی هولوکاست نمونه‌های بارز این فراواقع هستند که در آن‌ها جهانی از نشانه‌های بدون ابژه در کنار هم به نحوی جمع شده است که بتوان عالم واقع را به کناری گذارده، در سیمولاکروم¹ زندگی کرد.

بودریار، مراحل تبدیل یک شبیه ساخته به واقعیت و جایگزینی آن به جای واقع را به صورت ذیل شرح می‌دهد:

1. تصویر، بازتاب یک واقعیت عمیق است.
2. تصویر، نقابی می‌زند و آن واقعیت عمیق را تغییر می‌دهد.
3. تصویر، نبودن آن واقعیت عمیق را نقاب می‌زند.
4. تصویر، با هیچ واقعیتی هیچ‌گونه ارتباطی ندارد.
5. این، همان سیمولاکروم ناب است (Baudrillard, 1995: 4).

پس شبیه‌سازی، روندی است برای پوشانیدن واقع یا به عبارت دیگر، شبیه‌سازی، عملی است برای پوشاندن این‌که واقعیتی در کار نیست؛ مانند دیکتاتور مرده‌ای که دیگر وجود ندارد ولی بدل او مانع از کشف نیستی‌اش می‌شود.

هنگامی که شبیه ساخته، خود را به جای اصل ارائه می‌دهد، دیگر بر کسی آشکار نخواهد بود که با اصل مواجه است یا با شبیه ساخته و آیا اصولاً اصلی وجود داشته

1. Simulacrum: وانموده یا سیمولاکروم، به وضعیتی گفته می‌شود که شبیه‌ساخته‌ها نبود واقع را نقاب‌زده جای واقع را گرفته است.

است یا نه؟ پس چنانچه شبیه ساخته تفاوت‌هایی نهان با اصل داشته باشد یا اساساً اصلی وجود نداشته باشد، امکان کشف آن و رسیدن به اصل (در اینجا واقعیت) وجود نخواهد داشت و این همان کاری است که با ارائه دلیل اثباتی در محاکم انجام می‌شود: اصل از بین رفته یا اصلاً وجود نداشته است و اکنون برای بازسازی قضیه در دادگاه، مشابه آن ساخته می‌شود تا دادرس بر مبنای شبیه ساخته به واقع امر برسد. درحالی‌که همین شبیه‌سازی، عامل اصلی گسست از واقع خواهد بود. در واقع ما با شبیه‌سازی در دادگاه، عملاً دست به ایجاد ماهیتی می‌زنیم که نه تنها هدفش انعکاس واقع نیست، بل به جای واقع نشسته و ما را از اطلاع نسبت به نبود واقع باز داشته، به وجود خود - که ماهیتی ساختگی و غیرواقع است - مجاب می‌کند.

در بسیاری از محاکمات با گذر زمان معلوم شده است که گواهی دروغ شهود منجر به حبس ابد یا اعدام متهمان شده است. در بسیاری از محاکمات نیز چنین شده و حقیقت بر کسی معلوم نشده است. شهادتی که بر مبنای شبیه‌سازی از اتفاق هرگز نیفتاده در دادگاه داده می‌شود نمونه‌ای از شبیه‌سازی بدون اصل و ارائه نشانه‌های اصل برای حصول نتیجه است که سیمولاکروم نام دارد.

تحلیل نشانه شناختی این پدیده به این صورت است که هنگام برقراری ارتباط در نظام نخست نشانه‌شناختی، رمزگذاری و ارسال پیام با هدف ارتباط معنایی رخ می‌دهد. لیکن هنگامی که هدفی دیگر پای به این ارتباط گذارد، ما با نظامی ثانویه از دلالت‌ها مواجه خواهیم بود که ذیلاً در نقل انظار رولان بارت¹ توضیح داده خواهد شد. بدین ترتیب، هنگامی که هدف از استفاده از همان نظام نشانه‌ای نخستین، چیزی جز برقراری ارتباط معنایی باشد (برد و باخت در دعوا)، ما در معرض کدگذاری‌هایی نه اشتباه، بل فریبنده خواهیم بود که با هدفی جز برقراری نظام نخستین ارتباطی انجام شده‌اند.

3-3. نشانه‌شناسی اقرار و بینه

گاه ادله اثبات دعوا به اقرار، گواهی، سند و علم قاضی محدود و گاه امور دیگر همچون کارشناسی، امارات و سوگند نیز به آن اضافه شده است. از آنجاکه سند، در نظام کنونی حقوقی ماهیتی جدای از سایر ادله دارد، بررسی آن را به مقاله‌ای دیگر واگذار می‌کنیم، زیرا از سویی، برخی اسناد، صرفاً جنبه‌ای مکتوب از گفته‌های اطراف دعوا است که لازم است این گفت‌وگوها (اعم از قراردادهای معوض، تعهدهای یک‌طرفه، اقرار، نوشته‌های مجهول‌الهویه و قول‌های بدون ضمانت اجرا) به‌طور جداگانه مورد بررسی نشانه‌شناختی قرار گیرد و سپس، وارد شدن آن به حوزه نوشتار تحلیل شود. از سوی دیگر، برخی اسناد (اعم از اسناد رسمی تعهدآور و اسناد رسمی نشان‌دهنده مالکیت و غیره) در محاکم واجد قدرتی فراتر از دلیل اثباتی به معنایی که بتوان آن را در دادرسی‌ها مورد ارزیابی قرار داد هستند تا حدی که برابر قانون، قضات محاکم نیز مکلف‌اند به این‌گونه اسناد ترتیب اثر دهند و قادر به ارزیابی آن در جریان دادرسی نخواهند بود. لذا با مقدمات فوق به‌عنوان نمونه به بررسی دو دلیل اثباتی که هم واجد اوصاف ترافع و کاشفیت واقع بوده و هم دارای قابلیت ارزیابی در دادگاه‌اند خواهیم پرداخت که عبارت‌اند از اقرار و شهادت.

3-3-1. اقرار

در حقوق امریکا، اقرار تحت دو عنوان کانفشن¹ و ادمیشن² آمده است. واژه کانفشن «اخبار شفاهی یا مکتوب متهم نسبت به گناه، معمولاً همراه با جزئیات آن یا اخبار صریح متهم راجع به اتهام یا عناصر آن» (Garner, 2009: 338) دانسته شده و واژه ادمیشن، «هرگونه اخبار یا اظهار یک‌طرف دعوی که در آن دعوی علیه وی به کار رود» (Garner, 2009: 53) که بنا به این تعریف در صورتی که اظهار گوینده به هر دلیل توسط طرف وی

1. Confession
2. Admission

علیه او به کار گرفته نشود، ظاهراً نباید عمل را اقرار دانست! در حقوق بریتانیا، آن را «هرگونه اظهاری که در دادرسی مدنی توسط شخص یا نماینده‌اش انجام شود و بر ضرر طرف دعوی باشد دانسته‌اند» (Martin, 2011: 17) این تعریف، به راحتی می‌تواند جرائمی چون توهین و امثاله را نیز شامل شود. در حقوق فرانسه، آن را «اخباری دانسته‌اند که در نتیجه‌اش شخص، دلیلی را که دارای آثار حقوقی علیه او است به عنوان حقیقتی که در برابرش مأخوذ است، می‌پذیرد» (Shams, 2005: 290) و در حقوق ایران، آن را «اخبار به حقی برای غیر به ضرر خود» دانسته‌اند (Iranian Civil code: 1259).

ممکن است برخی، به نقش 1400 ساله اقرار در سیستم قضایی اسلام استناد و آن را خارج از محدوده اسطوره مدرن قلمداد کنند، در پاسخ می‌توان گفت که نخست، اسطوره مدرن، به واسطه کشف ساختارش در قرن 20 میلادی چنین نامی یافته است، لیکن، همواره کسانی بوده‌اند که در طول تاریخ تفاوت نظام‌های نخستین زبانی و نظام‌های ثانویه زبانی را می‌شناخته‌اند که از آن جمله می‌توان به اشعار شعرای بزرگ ایران همچون حافظ اشاره کرد، آنگاه که می‌گوید:

من این دو حرف نوشتم چنان‌که غیر ندانست

تو هم ز روی کرامت چنان بخوان که تو دانی

حال با دانستن تعاریف فوق، فرض کنیم بایع اقرار به بیع کند. آیا بیع به ضرر مقرر است؟ بایع چیزی می‌دهد، چیزی هم می‌گیرد و چه بسا در معامله خود نه تنها ضرر نکرده، سودی فراوان هم برده باشد. در بارزترین مصداق اقرار، تصور کنیم فردی به بدهی خود به دیگری اخبار می‌کند. نه طلب طلبکار و نه اخبار مٌخبر، هیچ‌یک، به ضرر مٌخبر نیست. بل خبر ندادن از واقع، به ضرر طلبکار است و عکس آن صادق نیست، زیرا طلبکار، پول خود (مالی) را به مٌخبر داده و مستحق استرداد است و مخبر با اخبار خود به حق طرف، ضرری نکرده، بل نفع غیرعادلانه نبرده است. آیا این از نظر قانون‌گذار ایران (و سایر سیستم‌ها) ضرر است؟

ممکن است برخی ورود ضرر به مقر را از آثار اقرار شمرده و بدین نحو تلاش کنند از تعارض موجود در ماهیت اقرار فاصله گیرند. لیکن نمی‌توان ضرر را هم عنصر تشکیل‌دهنده ماهیت دانست (Jafari Langroudi, 2007: 340) و هم اثر آن شمرد، زیرا امری نمی‌تواند هم عنصر ماهیتی باشد و هم اثر همان ماهیت. همان‌گونه که یک اتم اکسیژن نمی‌تواند هم عنصر آب قلمداد شود و هم اثر آب. بل اثر و ماهیت آب، جدای از عناصر تشکیل‌دهنده آن است.

یکی از نشانه‌شناسان معروف فرانسوی به نام رولان بارت نشان می‌دهد که گاه در کنار نظام دال و مدلول و نشانه، نظامی ثانویه پدید می‌آید که طی آن ارتباط قراردادی دال و مدلول قطع شده، نشانه نخستین -خود- به یک دال در نظام ثانویه بدل می‌شود. این نظام دومین حاصل جمع درک نخستین از نظام اولیه با تصویری از آن است.

جدول 1: تبدیل نشانه نظام نخستین به نشانه نظام ثانویه (اسطوره‌ای)

مدلول 2	دال 1
نشانه 3	
مدلول نظام دوم	دال نظام دوم
نشانه	

(Barthes, 1991: 114)

در این نظام ثانویه واژه از معنا تهی شده است. پس نمی‌توان به دنبال معنای قراردادی بود. بل باید به دنبال کارکردی بود که به واسطه آن، معنای واژگان از دست‌رفته و تنها، تصویری از آن باقی مانده است. بارت این نظام را نظام اسطوره‌ای مدرن می‌نامد. پس رمز اصلی شناخت معنای اسطوره، شناخت کارکرد آن برای کسی است که از به‌کارگیری‌اش سود می‌برد. نظام اسطوره مدرن بر بسیاری از جنبه‌های زندگی روزمره حاکم است: نظام حاکم بر مد، تبلیغات، فیلم‌های عشقی، فرمول اینشتین که از

معنا تهی و به نماد دانش - به‌طور مطلق - بدل شده و البته مهم‌ترین آن‌ها، نظام زبانی. به همین جهت بسیاری از شعارهای تبلیغاتی در سیاست خالی از معنا و کارکرد آن خواست قدرت شعار دهنده محسوب می‌شود. در گفتمان حقوق، بازی زبانی در حوزه عمومی، دو اصطلاح را افزوده است. در حوزه عمومی معنای «ضرر و سود» از اصل اخلاقی و علمی خود که در نظام نشانه‌شناختی اصلی دارای نقش دلالتی قراردادی بودند (همان هنجاری بودن در نظام حقوقی (Lang, 2002: 520)) به وضعیت مخلوق سیستم قضایی تغییر داده شده است:

در اثر این اسطوره‌سازی بردو باخت در دعوی، به سود و زیان واقعی بدل شده است! (Twining, 2006: 192)¹ اصحاب دعوی تا زمانی که اختلافی ایجاد نشده است، اصول بنیادین قضایی را «عدالت» و «انصاف» و «مساوات در برابر قانون و دستگاه قضایی» و خود را تابع نظام نشانه‌های قراردادی حاکم بر آن می‌دانند. لیکن زمانی که وارد در رسیدگی قضایی شدند، ماهیت اسطوره‌ای واژگان تهی از معنا به نمایش گذاشته خواهد شد.

از سویی، واژگان «عدالت و انصاف» از معنای خود تهی و کارکرد آن به خواست پیروزی بدل و از سوی دیگر، واژه «ضرر» به واسطه تبعیت از اصول «عدالت و انصاف» اسطوره‌ای، بر مبنای تهی از معنا به کار گرفته شده تا حتی اگر فرد، در معاوضه خود هیچ‌گونه ضرری نکرده بل سود نیز برده باشد، صدور حکم علیه وی به معنای ضرر او قلمداد شود. به عبارت دیگر تعریف مهم‌ترین دلیل اثبات دعوی، به دلیل آسیب زبانی ناشی از ساختار اسطوره‌ای عدالت، آن را به منشأ ایجاد اسطوره‌ای بزرگ‌تر تبدیل کرده است: رویارویی دو نظام نشانه‌شناختی قضایی: یکی با «هدف» عدالت و دومی با «کارکرد» سلطه میان اصحاب دعوی و موجه جلوه کردن آن. پس از آنجا که نه تعاریف و

1. The English Law of Evidence is often presented as being even more bizarre and complex than the game of cricket. Anglo-American legal proceedings are often perceived as a kind of game, in which fair play and winning displace concern for truth and justice. The analogy has a core of truth in it, 192, Twining, 2006: 192

شعارها، بل کارکرد عناصر -خود- به شفافیت از هستی بنیادین پدیدارها پرده برمی‌دارد، اقرار، نه به‌عنوان یک دلیل اثباتی که به‌عنوان یک عنصر از نظام نشانه‌شناختی قضایی، نقش اصلی خود را به ما نشان می‌دهد: حتی قانون‌گذاران سیستم‌های حقوقی نیز مقهور اسطوره نشانه‌شناختی شده، در تعاریف خود از اقرار عنصر اصلی آن را زیان‌گوینده معرفی کرده‌اند. درحالی‌که اساساً، خبری که واقع بوده و ناشی از معامله، دین یا واقعه حقوقی باشد، در بنیاد خود به ضرر گوینده نیست. پس اقرار با تعارض ساختاری موجود در تعریف خود فاقد امکان اثباتی و بازنمایی واقع است، زیرا مبنای اعتبار یافتنش فرض این نکته است که کسی که به ضرر خود خبر می‌دهد، واقعیت را نقل می‌کند و این فرض، نادرست است.

3-3-2. گواهی (بینه)

در حقوق ایران باستان که در قانون حمورابی ضبط شده است، اگر کسی در موردی که موضوع آن حیات افراد بود، گواهی می‌داد و نمی‌توانست سخن خود را اثبات کند، شاهد بایست به قتل می‌رسید! (Bahrami Ahmadi, 2016: 52). پس گواه، صرفاً منعکس‌کننده واقع نبود، بل به‌گونه‌ای مدعی نیز محسوب می‌شد. درحالی‌که ذی‌نفع در دعوی نبود!

در حقوق فعلی، شهادت را «اخبار به وجود حق یا سبب آن به نفع یکی و به ضرر دیگری» دانسته‌اند (Karimi, 2013: 81). تعریف فوق دارای این ایراد اساسی است که موضوع شهادت را نه واقعه مشاهده‌شده توسط گواه (یافتن واقع) که یک «حق» دانسته است.¹ درحالی‌که در تمامی سیستم‌های موردبررسی، تکلیف گواه، ارائه چیزی است که

1. به‌طور مثال، چنانچه گواه بر گفت‌وگوهای طرفین در زمان عقد شهادت دهد، طبق تعریف فوق، شهادت نداده! زیرا صرفاً موضوع گواهی طبق آن تعریف، حق یکی از طرفین است.

دیده یا شنیده است نه تعیین این‌که آیا نسبت به یک حق گواهی می‌دهد یا نه (Ho, 1: 2008)؛ لذا در حقوق ایران ترجیح را بر مراجعه به انظار فقها در این باب می‌دانیم. مهم‌ترین مواد قانونی متخذ از فقه در موضوع این مقاله دو ماده ذیل‌اند:
 اول- ماده 1315 قانون مدنی: «شهادت باید از روی قطع و یقین باشد نه به‌طور شک و تردید.»

دوم- ماده 241 قانون آیین دادرسی مدنی: «تشخیص ارزش و تأثیر گواهی با دادگاه است.»

علامه (ره) گفته است: «ضابطه در شهادت یقین شاهد است» (Helli, 1998: 501) و صاحب جواهر، احادیث متعددی در این معنا ذکر کرده است (Najafi, 1983: 123). نیز شهید ثانی، بر واژه یقین، تصریح کرده است: «الاصل فی الشهاده البناء علی العلم و الیقین» (Ameli, 1869: 226).

حال به این سؤال ویتگنشتاین از رساله «در باب یقین» نگاه کنیم: «این به چه معنا است؟: صدق یک گزاره، یقینی است. با واژه یقینی، ما اعتقاد کامل -غیاب کامل هرگونه تردید- را بیان می‌کنیم؛ و بدین ترتیب به دنبال مجاب کردن دیگرانیم. این، یقین شخصی است» (Wittgenstein, 1969: 193). در توضیح به دو گزاره ذیل بنگریم:

گزاره نوع نخست: «یقیناً، کتاب روی میز است.»
 گزاره نوع دوم: «او، یقین دارد که کتابی روی میز است.»

گزاره نوع نخست، وقتی درست است که به‌راستی، کتابی روی میز باشد؛ اما گزاره نوع دوم، امری است ارجاعی. چگونه یقین «او» را درمی‌یابیم؟ یا ثابت می‌کنیم؟ درواقع، فقط زمانی که یقین «او» را ثابت‌شده فرض کنیم، می‌توانیم بگوییم که گزاره نوع دوم، یک گزاره یقینی است. پس می‌توانیم بگوییم: «او یقین دارد که کتاب، روی میز است؛ اما این نکته که واقعاً کتابی روی میز هست یا نه یقینی نیست» (Ahmadi, 1995: 250).

پس آنچه ماده 1315 قانون مدنی و علامه حلی و صاحب جواهر در «یقین» گواه آورده‌اند، صرفاً به این معنا است: «گواه یقین دارد که امری چنین شده، اما این‌که واقعاً

چنین شده یقینی نیست.» پس ما صدق گزاره گواه را می‌پذیریم، قطع نظر از آن‌که با واقع منطبق است یا نه. در اثبات این نظر، حکمی از علامه حلی (ره) می‌آوریم:

«چنانچه یکی از گواهان، شهادت دهد که (مدعی) آن لباس را به یک دینار خریده و دیگری گواهی دهد که همان لباس را در همان وقت، به دو دینار خریده، گواهی هیچ‌یک، اثبات‌کننده مدعی به نیست. مدعی می‌تواند گواهی هر یک را که بخواهد، منضم به یک سوگند کرده، دعوی خود را اثبات کند» (Helli, 1998: 508). به‌راستی چگونه می‌توان شرط گواه را یقین او دانست و یکی از دو گواهی متعارض را - بدون هرگونه مرجح - بانضمام یک سوگند، مثبت دعوی دانست جز آن‌که بنا بر این باشد که گواهی، کاشف از واقع نیست؟!

ممکن است صاحب نظرانی به آن امر ایراد کنند که بالاخره تعیین اعتبار شهادت با دادگاه است و دادگاه با توجه به سایر ادله میزان کاشفیت شهادت را بازرسی خواهد کرد. پاسخ آن است که آنچه در دادگاه می‌گذرد، در مقالی دگر (بررسی رویکردهای مبتنی بر دلیل و روایت) قابل طرح خواهد بود. آنچه در ما نحن فیه واجد اهمیت است قابلیت کشف واقع از طریق گواهی شهود است که همان‌گونه که قبلاً آمد، به نحو فوق امکان‌پذیر نیست. به عبارتی دیگر، چنانچه دادگاه از طریق دلیل دیگر، اعتبار گواهی را - که خود دلیل است - بسنجد، این، منسوب به کاشفیت گواهی نیست. بل عناصری دیگر وارد شهادت شده‌اند.

نظام نشانه شناختی دوگانی شامل یک دال، یک مدلول و ارتباط میان آن دو (نشانه) است؛ اما گاه و در مواردی که نشانه رفتار اسطوره مدرن می‌شود، یعنی نظامی ثانویه نیز بر این نظام افزوده خواهد شد. بارت می‌گوید: کتاب دستور زبان لاتین را باز می‌کنم و در آن جمله‌ای می‌خوانم که از ازوپ¹ یا فدر نقل شده است: «من شیر هستم.» در این مواجهه، یک تناقض آشکار وجود دارد. جمله فوق، در زمینه اصلی²

1. Esope, افسانه‌پرداز یونان باستان که شخصیت‌های داستان‌هایش حیوانات بودند.

خود، آنجا که روابط دلالتی و معنایی^۱ خویش را بنیاد نهاده، دارای باری سیاسی، تاریخی و ادبی است: من شیر نام دارم: سلطان جنگل. بسیاری از حیوانات جنگل از من در هراس‌اند. هم‌اینک شکاری کرده‌ام. می‌خواهند قربانیم را با کسی تقسیم کنم ولی من نیرومندترین موجود جنگلم و همه غذاها را برای خود بر خواهم داشت؛ زیرا من شیر نام دارم. (هستم)^۲

اما به‌محض آن‌که همان جمله وارد کتاب دستور زبان لاتین کلاس پنجم دبستان می‌شود، آنگاه، نه واژگان جمله که خود جمله به صدا درخواهد آمد: «من یک نمونه دستوری‌ام که کارش شرح ارتباط روابط مسند و مسند الیه و رابطه است.» دیگر واژگان کار اصلی خود را نمی‌کنند، بل طی نظام ثانوی به یک نشانه تبدیل می‌شوند که به‌جای دلالت معنایی، دارای کارکرد است و کارکرد آن آموزش زبان لاتین است (Barthes, 1991: 114).

با توجه به مباحث راجع به گواهی می‌توان گفت که همین ساختار در شهادت نیز پیاده شده است: آنگاه که گواه می‌گوید من فلان امر را دیدم یا از آن اطلاع دارم، چنانچه آن جمله خارج از دادگاه و باهدف برقراری ارتباط زبانی استفاده شود، در قالب نظام اولیه تأویل قرار دارد. ولی آیا در محاکم چنین اتفاقی می‌افتد؟

محاکمات قائم به ادله اثباتی‌اند که با هم دارای ارتباط جانشینی هستند و می‌توانند به‌جای یکدیگر قرار گیرند؛ یعنی می‌شود به‌جای گواهی، اقرار یا سندی ارائه کرده و دعوا را به مقصد خود رساند. در گواهی درون دادگاه، ما با نظام ثانویه‌ای مواجهیم که به بلندی فریاد می‌زند: من یک دلیل اثباتی برای استفاده یکی از طرفین دعوی علیه دیگری هستم (مقایسه کنیم با جمله «من جمله‌ای برای آموزش روابط مستند و مسندالیه در زبان لاتین هستم») که در هیچ‌یک، مدلول مستقیم قراردادی واژگان دارای معنا نیست. بل این، نظام ثانویه است که تلاش در شبیه‌سازی واقع دارد. پس اگر کسی

1. Semantic

2. Quio ego nominorloo

در دادگاه اعلام کند: «من فلان قرارداد را دیدم و شاهد آن بودم»، این جملات از معنا تهی و در نظام ثانوی تأویل، دارای کارکرد خواست پیروزی به نفع یک طرف دعوی است. پس گواهی ذاتاً نمی‌تواند کاشف از واقع باشد.

4. مقایسه قرون وسطی و حاضر در غرب

برخی نویسندگان انگلیسی تفاوت میان رسیدگی به دلیل در قرون وسطی و دوران حاضر را این‌گونه بیان کرده‌اند: «اگر اثبات را ثابت کردن وقایع بدانیم، خروجی محاکمه با اوردالی، سوگند یا مبارزه را نمی‌توان دقیقاً اثبات نام نهاد. خروجی محاکماتی از این قبیل، فصل خصومت، به همراه گم‌شدن واقعیت در اثنای آن بود. در عوض در زمان‌های بعدی که حصول واقع، امکان‌پذیر بود، چنین روش واقع‌یابی (مقصود اوردالی است) هیچ‌گونه جایگاهی نمی‌توانست داشته باشد. تفکر حاکم بر زمان اوردالی، تفکری ماهوی و مبتنی بر ایمان به مداخله یک عامل فراتر و روحانی بود» (Ho, 2008: 5). این نویسندگان بر این اعتقادند که در قرون وسطی که محاکمات از طریق اوردالی و امثال آن انجام می‌شده، به دلیل فقدان بررسی‌های عقلایی بر روی واقعیات، نتیجه‌ای جز فصل خصومت آن هم از طریق دخالت نیروهای الهی به دست نمی‌آمده درحالی‌که محاکمات امروز، بر مبنای قوانین و استانداردها و قواعد و اصول حاکم بر واقعیات است؛ و اتفاقاً، استانداردهای خود را این‌گونه بیان می‌دارند: «امروزه، واقعیت، گرایش به آن دارد که یک خصومت را از روشی حل و فصل کند که طرفین احساس کنند در مواجهه با واقعیت قرار گرفته‌اند و تبعاً مجاب شوند. حقیقت‌یابی، تلاش در یافتن واقعیات است، تلاشی برای حصول به حقیقت!» (Ho, 2008: 52). این در حالی است که چنانچه عناصر هر دو نظام مورد بررسی قرار گیرد، تفاوتی میان دو رویکرد و دو روش وجود ندارد: در هر دو عصر، ورود اتهام بر مبنای عرف بوده است؛ یعنی هیچ‌کس متهم نمی‌شده مگر عملی برخلاف نظر عموم انجام داده باشد. در هر دو عصر، رسیدگی به ادله با تکیه به کشف ساجکتیو (انسان‌محور) موضوع اتهام یا برائت یا حق بوده است؛ بدان معنا که در قرون وسطی، به

ابزاری برای کشف حقایق در دادگاه تمسک می‌جسته‌اند (مثلاً اوردالی) که در آن زمان، آن را بهترین روش کاشفیت حقیقت می‌دانسته‌اند و هم‌اکنون نیز، دادرسی با ابزارهایی انجام می‌شود که اعتقاد کنونی، بر کشف بودن آن ابزارها است (مثلاً گواهی) و درنهایت نیز در هر دو، صدور رأی با همان روش ساجکتیو و بر مبنای نظر انسان‌ها انجام می‌شود. تنها تفاوت این دو عصر در آن است که در عصر کنونی گمان می‌کنند با استناد به ادله عصر سابق نمی‌توان به حقیقت دست‌یافت ولی با ادله امروزی، دسترسی به‌واقع ممکن است. درحالی‌که در قرون‌وسطی نیز گمان می‌کرده‌اند که از روش‌های مربوط به خودشان به‌واقع دست می‌یابند و اگر بنا بود مردمان آن زمان نیز نسبت به ادله کنونی اظهارنظر کنند، احتمالاً همین نقد را نسبت به ادله مدرن داشتند. همان‌گونه که مقاله حاضر ادله کنونی را زیر سؤال می‌برد. پس در هیچ‌یک از دو سیستم راهی به حقیقت وجود ندارد.

جدول 2: مقایسه عناصر رسیدگی سوبژکتیو در عصر حاضر در مقایسه با قرون وسطی

قرن 21	قرون وسطی
ورود اتهام بر اساس عرف	ورود اتهام بر اساس عرف
رسیدگی به دلیل (گواهی) با تکیه بر کشف حقیقت ساجکتیو (طبق اعتقاد انسان‌ها یا انسانی خاص، این امر حقیقت است)	رسیدگی به دلیل (اوردالی) با تکیه بر کشف حقیقت ساجکتیو (طبق اعتقاد انسان‌ها یا انسانی خاص، این امر حقیقت است)
تعیین رأی به براءت یا گناهکاری	تعیین رأی به براءت یا گناهکاری

منبع: نویسندگان

فرجام سخن

چنان‌که دیدیم، مطابق قانون آیین دادرسی مدنی، ادله جهت اثبات دعواست نه اقناع قاضی یا کشف واقعیت. ازاین‌رو، در دادرسی ممکن است دلیلی ارائه شود که ابزاری

برای پوشانیدن واقع یا حتی وارونه جلوه دادن آن باشد. از آنجاکه نشانه‌شناسی دانشی است که به بررسی تصویری می‌پردازد که در ذهن افراد شکل می‌گیرد و دادرسی نیز فرایندی است که در آن طرفین دعوا با ادله اثبات دعوا، تصاویری را برای ذهن قاضی می‌سازند، می‌توان از منظر این دانش به نقش ادله اثبات دعوا پرداخت و آن را از این منظر ارزیابی کرد.

در باب اقرار در دادرسی، عنصر «ضرر» از معنای واقعی خود که ممکن است در حقوق ماهوی مانند مسئولیت مدنی به معنای کسب وضع بدتر از قبل باشد، دور افتاده و معنای جدیدی در بستر دادرسی بیابد و آن، مفهوم باختن در دادرسی است که در مواردی ممکن است نه تنها به معنای ضرر نباشد، بل سود محکوم‌علیه را نشانه رود.

در باب گواهی در دادرسی نیز باید گفت که وظیفه گواه طبق برداشت سنتی، بیان واقعیات رخ داده در نزد او در دادرسی است؛ بنابراین، وظیفه قاضی تنها کشف یقین شاهد به واقع است نه یقین خود به واقع. آنگاه یقین شاهد که ممکن است مطابق با واقع باشد یا خیر، به ابزاری برای پیروزی مدعی در دعوا بدل خواهد شد. چنان‌که می‌بینیم در اینجا نیز، شهادت از معنای سنتی خود دور افتاده است.

گاه گفته شده است که دادرسی جهت کشف حقیقت است و گاه پای اجرای عدالت و انصاف به میان آمده است. لیکن طی فرایند نشانه‌شناسی دادرسی این امر معلوم می‌شود که مفاهیم، با ورود به مرحله دادرسی از معنای اصلی خود تهی شده و مفهومی مطابق با بستر جدید خود حاصل می‌کنند که این بستر، بردو باخت است؛ بنابراین اگر از اقرار و شهادت و جز آن نام برده می‌شود، باید به خاطر داشت که عناصر آن، ماهیات شامل اخبار و سود و زیان و غیره را باید در همین بستر و با توجه به ساختار نشانه‌شناختی مربوط به آن - که در عصر کنونی پیروزی و شکست است - تفسیر کرده و از معنای متداولشان جدا دانست. شاید به همین دلیل است که حدیث ذکر شده از نبی اکرم «إِنَّمَا أَقْضَى بَيْنَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَالْأَيْمَانِ وَبَعْضُكُمْ أَلْحَنُ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ فَإِذَا رَجُلٌ قَطَعَتْ لَهُ مِنْ مَالِ أُخِيهِ شَيْئًا فَإِنَّمَا قَطَعَتْ لَهُ بِهٍ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ» دلالت بر لزوم اصدار حکم بر اساس بینه حتی در

موارد باطل و حتی برای حضرت رسول گرامی اسلام که از عالم غیب خبر داشته‌اند می‌کند تا به مسلمانان نشان دهد که ادله اثبات دعوی در دنیا امری نسبی‌اند که صرفاً برای فصل خصومت مورداستفاده قرار می‌گیرند و فردی که از ادله به نفع خود سوءاستفاده می‌کند، در آخرت باید پاسخگو باشد. لذا بر مبنای نظریات نشانه‌شناسان و فیلسوفان، می‌توان به این نتیجه رسید که از آنجاکه واقعیت در دادرسی ذی مدخل نیست، نتیجه یا هدف دادرسی مدنی، یا صرفاً فصل خصومت و محصول آن چیزی جز حقیقت است که شاید بتوان این محصول را «حقیقت قضایی» نامید و یا اصولاً دادرسی با اهداف دیگری تعریف شده است که از نظرها پنهان مانده و مستلزم بررسی هستی‌شناختی و پدیدارشناختی دانشمندان این علم است.

References

- Ahmadi, B. (2001). *Text Structure and Interpretation*, Tehran: Markaz Pub. [In Persian]
- Ahmadi, B. (1995). *The Book of Relativism*, Tehran: Markaz Pub. [In Persian]
- Ameli, Z. (1869). *Masaalek Al Afham*, Vol. 14, Qom: Maarif Al Eslamia. [In Arabic]
- Aristotle (1999). *Nicomachean Ethics*, Translated to English by W. D. Ross, London: Batoche Books.
- Arnold, C. (1980). Corrective Justice, *Ethics*, 90(2): 90-180.
- Bahrami Ahmadi, H. (2016). *The History of Law in Iran before Islam*, Tehran: Emam Sadegh University Pub [In Persian]
- Barthes, R. (1991). *Mythologies*, Translated from French by Annette Lavers, New York: Noonday Publications.
- Baudrillard, J. (1995). *Simulacra and Simulation*, Translated to English by Sheila Faria Claser, Michigan: University of Michigan.
- D'Amato, A. (2011) *On the Connection Between Law and Justice*, Evanston Northwestern University School of Law.
- Dinesen, A. (2001). *Introduction to Semiotics*, Translated to Persian by Mozaffar Ghahraman, Tehran: Porsesh Pub. [In Persian]
- Eco, U. (1986). *Semiotics and the Philosophy of Language*, Bloomington: Indiana University Press.

- Emami, H. (1995). *Civil Law*, Vol. 6, Tehran: Eslamieh Pub. [In Persian]
- Garner, B. A. (2009). *Black's Law Dictionary*, Ninth Edition, Dallas: West Publication.
- Helli, H. (1998). *Ghavaaed Al Ahkaam*, Vol. 3, Qom: Nashr Al Eslaamia. [In Arabic]
- Ho, H L. (2008). *A Philosophy of Evidence Law*, London: Oxford Press.
- Jafari Langroudi, M. (2002). *Mabsoot in Legal Terminology*, Vol. 3, Tehran: Gange Daanesh Pub. [In Persian]
- Jafari Langroudi, M. (2007). *Alfaarigh*, Vol. 1, Tehran: Gange Daanesh Pub. [In Persian]
- Jakobson, R. (1956). Two Aspects of Language and Two Types of Aphasic Disturbances, Hague: *Mouton*, pp. 53-82
- Karimi, A. (2013). *Evidence Law*, Tehran: Meezan Pub. [In Persian]
- Katoozian, N. (2003). *Proof and Evidence*, Vol 1, Tehran: Meezan Pub. [In Persian]
- Lamont, W. D. (1941). Justice: Distributive and Corrective, *Philosophy*, 16(61): 3-18.
- Lang, W. (2002). The Personal Dimension of the Legal System, *Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy*, 88(4): 519-530.
- Makaryk, I. (2011). *Encyclopedia of Contemporary Literary Theory*, Translated to Persian by Mehran Mohajer and Mohammad Nabavi, Tehran: Agah Pub. [In Persian]
- Martin, E. (2011). *A Dictionary of Law*, London: Oxford University Press.
- Mathis, K. (2009) *Searching for the Philosophical Foundations of the Economic Analysis of Law*, Translated by Deborah Shannon, Madrid: Springer
- Najafi, M. (1983). *Javahir Al Kalaam*, Vol. 41, Qom: Daar Ehyaa Al Arabi [In Arabic]
- Raz, J. (1980). *The Concept of a Legal System*, London: Clarendon Press
- Saussure, F. (2003) *Courses in General Linguistics*, Translated to Persian by Kouros Safavi, Tehran: Hermes Pub [In Persian]
- Shams, A. (2005). *Civil Procedure*, Vol. 3, Tehran: Derak Pub [In Persian]
- Twining, W. (2006). *Rethinking Evidence*, London: Cambridge University Press
- Wittgenstein, L. (1969). *On Certainty*, Translated in English by Denis Paul and G. E. M Anscombe, London: Basil Blackwell Oxford.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی